

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Arařtırmalar
Year: 7 - Number: Special Issue (Özel Sayı) 3, p. 143-158, May 2023

Derleme Sözlüğü'nden Hareketle Alanya Ağzı Söz Varlığının Tarihî Sözlükler Bağlamında İncelenmesi* **

The Examination of Alanya Dialect in the Context of Historical Dictionary from the Compilation Dictionary

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.1203123>

Arařtırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
12.11.2022

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
06.03.2023

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31.05.2023

Asya Studies

Arş. Gör. Aysun Kanmaz
Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal
Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve
Edebiyatı ABD
aysunugur@ktu.edu.tr

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0002-2735-4015>

* "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları: Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Bu makale, İntihal.net tarafından taranmıştır. Bu makale, Creative Commons lisansı altındadır. Bu makale için etik kurul onayı gerekmemektedir.

** Bu çalışma, 20-22 Ekim 2022 tarihleri arasında Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen "14. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu"nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Öz

Türkiye Türkçesi ağızları, Doğu Grubu ağızları, Kuzeydoğu Grubu ağızları ve Batı grubu ağızları olmak üzere üç grupta ele alınır. Bu tasnif çerçevesinde Alanya ağzı, Batı Grubu ağızları içerisinde gösterilmektedir. Türkiye Türkçesi ağızlarının söz varlığı için hâlen en temel eser ve başvuru kaynağı Türk Dil Kurumu yayını Derleme Sözlüğü'dür. Bu çalışmada Derleme Sözlüğü'nden tarama usulü ile belirlenen Alanya işaretli yaklaşık 350 veri tarihsel sözlükler bağlamında ele alınarak sözcüklerin tarihî seyri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türkiye Türkçesi ağızlarında hâlihazırda kullanımda olan birçok kelimenin geçmiş dönemlerde de kullanıldığı veya anlam ya da biçim değişimine uğrayarak günümüze kadar geldiği bilinmektedir. Bu bağlamda Derleme Sözlüğü'nde Alanya işaretli kelimelerin tarihî seyri için başvurulacak eserler şunlardır: Dîvânu Lugâti't-Türk, Eski Türkçe Sözlük, Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Eski Türkçenin Grameri, An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish, Orta Türkçe Sözlük, Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Yeni Tarama Sözlüğü, VIII.-XVI. yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı, Türkçe Bitki Adları Sözlüğü, Misalli Büyük Türkçe Sözlük/Kubbealtı Lugati. Bugün için aynı zamanda Derleme Sözlüğü'ne katkı niteliği taşıyan Alanya ağzı üzerine yapılmış akademik çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalara da değinilerek Sözlük'ten hareketle yöreye ait söz varlığı belirlenebilen veriler ışığında kavramsal sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Çalışma ile Alanya yöresi söz varlığının Derleme Sözlüğü ve Sözlük'e katkı sunan çalışmalar kaynak alınarak toplu olarak bir araya getirilmesinin gerekliliği, tarihsel süreçteki seyri ve kavramsal sınıflandırma ile Türkiye Türkçesi ağızları içindeki yeri belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Derleme Sözlüğü, Alanya Ağzı, Türkiye Türkçesi Ağızları, Söz Varlığı

Abstract

Turkish dialects of Turkey are considered in three groups: Eastern Group dialects, Northeast Group dialects and Western group dialects. Within the framework of this classification, the Alanya dialect is shown in the Western Group Dialects. The most basic work and reference source for the existence of Vocabulary of Turkish dialects in Turkey is the Compilation Dictionary, the publication of the Turkish Language Society. In this study, approximately 350 data with Alanya sign, determined by scanning method from the Compilation Dictionary, will be discussed in the context of historical dictionaries the historical course of the words will be tried to be revealed. It is known that many words currently in use in Turkish dialects of Turkey have been used in the past or have changed their meaning or form and have come to the present day. In this context, the following works will be referenced for the historical course of the words marked Alanya in the Compilation Dictionary: Dîvânu Lugâti't-Türk, Ancient Turkish Dictionary, Eski Uyghur Turkish Dictionary, Middle Turkish Dictionary, Etymological Dictionary of Turkish Language, New Search Dictionary, An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish, Vocabulary of Turkish Between VIII-XVI Centuries. Today, Dictionary of Turkish Plant Names, Great Turkish Dictionary with Examples there are also academic studies on the Alanya dialect, which contributes to the Compilation Dictionary. By referring to these studies, the vocabulary of the region will be subjected to conceptual classification in the light of the data that can be determined based on the Dictionary. It will be tried to determine the place of the Alanya region vocabulary in Turkey Turkish dialects with the help of the Compilation Dictionary and the studies that contribute to the Dictionary, its course in the historical process and conceptual classification.

Keywords: Compilation Dictionary, Alanya Dialect, Turkish Dialects of Turkey, Vocabulary

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Kanmaz, A. (2023). Derleme Sözlüğü'nden Hareketle Alanya Ağzı Söz Varlığının Tarihî Sözlükler Bağlamında İncelenmesi. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 7 (Special Issue / Özel Sayı 3), 143-158.

GİRİŞ

Alanya, Akdeniz Bölgesinin Antalya sınırları içerisinde yer almaktadır. Alanya ağızı, Batı Grubu ağızları içinde Afyon, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Çanakkale, Denizli, Eskişehir, Isparta, İzmir, Kütahya, Manisa, Muğla, Uşak ve Nallıhan (Ankara) ağızları ile I. Grup (Karahan, 1996: 150) içinde yer alan Antalya ağızı bünyesinde yer almaktadır. Caferoğlu'nun (1959: 239) verdiği dil bilimsel kriterlere dayanmayan tasnife göre Güneybatı ve Güneydoğu Anadolu ağızlarının geçiş bölgesinde bulunan, Alanya'yı da içine alan Antalya ili ağızları Boeschoten'in 1991 yılında yapmış olduğu tasnife¹ göre batı grubuna dâhil edilmektedir. Kriterlerin sayıca göstermiş olduğu kesişmeye göreyse Batı, Orta ve Güney Anadolu ağızlarına yakındır. Rize-Trabzon; Batı Karadeniz; Orta Karadeniz; Artvin; Erzincan ve Doğu grupları ise Alanya ağızlarının en uzak olduğu ağızlardır. Derleme Sözlüğü'nde *endeki* (1745) *hende* (2338), *şende* (3760), *şengi* (3760), *henki* (2340), *şengi* (3760), *hangıra* (2273), *hangırda* (2273), *ho* (2390), *hora* (2407), *höle* (2430, 2440), *hu* (2441 vd.), *ende* (1744) gibi Alanya ağızına has diyebileceğimiz kelimelerin yalın ve ek almış şekillerinin geçtiği yerlere bakınca, Alanya ağızlarının, batı grubu yanında, yukarıdaki sınıflandırmaya göre merkez grubuna dâhil Konya (özellikle Ermenek ilçesi) ve İçel (Silifke, Mut, Gülnar ilçeleri) ağızlarıyla da büyük benzerlik gösterdiği tespit edilmektedir (Demir, 1995: 104).

Ağız araştırmaları kültürel kodların gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir yere sahip dil çalışmalarıdır. İletişim bağlamında bakıldığında insanlar daima başka dil ve başka toplumlarla etkileşim hâlinde olmuşlardır. Bunun bir sonucu olarak da dilde değişim ve gelişmeler meydana gelmiştir. Bu çalışmada Derleme Sözlüğü'nde Alanya işaretli 350 kelimenin geçmişten günümüze kalıntıları ortaya konulmaya çalışıldı. Elde edilen veriler Kaşgarlı Mahmut'un Divanu Lügati't-Türk (DLT), Ahmet Caferoğlu'nun Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü (EUTS), A. Von Gabain'in Eski Türkçenin Grameri (ETG), Clauson'un An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish (CL), Cem Dilçin tarafından düzenlenen Yeni Tarama Sözlüğü (YTS), Hasan Eren'in Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü (TDES), Dr. Burhan Paçacıoğlu'nun VIII.-XVI. yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı (TSD), Misalli Büyük Türkçe Sözlük/Kubbealtı Lugati (KL), Türkçe Bitki Adları Sözlüğü (BAS), Fuzuli Bayat'ın Orta Türkçe (OTS) ve yine Fuzuli Bayat ile Minara Esen Aliyeva tarafından hazırlanmış olan Eski Türkçe Sözlük (ETS) esas alınarak karşılaştırmalar yapıldı.

Söz Varlığı

Aksan (2015:15) söz varlığı kavramını “yalnızca, o dilin sözcüklerinin değil, deyimlerinin, kalıp sözlerinin, kalıplaşmış sözlerinin, atasözlerinin, terimlerinin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütün” olarak açıklamaktadır. Aynı zamanda söz varlığı, sadece anlatım kalıplarını değil, o dili konuşan toplumun kavramlar dünyasının, maddi-manevi kültürünün yansıtıcısı ve dünya görüşünün bir kesiti olarak da algılanmalıdır. Zira bir toplumun yaşam biçimi, inançları, diğer dillerle olan etkileşimleri o dilin söz varlığının incelenmesi ile ortaya konulmaktadır. Diğer yönden kelimeler üzerinde köken ya da anlam bakımından yaşanan değişimler o dilin tarihine de ışık tutmaktadır. Geçmişten günümüze kelimeler üzerinde var olan ses, biçim, anlam düzeyindeki değişimler sayesinde geçmişle bağlantı kurulabilmektedir.

Ağızlarda hâlihazırda kullanımda olan birçok kelimenin geçmiş dönemlerde de kullanıldığı veya anlam ya da biçim değişimine uğrayarak günümüze kadar geldiği bilinmektedir. Bu bağlamda Derleme Sözlüğü'nde (DS) Alanya işaretli tespit edilen kelimelerde zamanla meydana gelmiş olan değişimlere değinildi. Kelimeler geçmişten günümüze anlam düzeyinde aynı kalan kelimeler, anlamı aynı olup ses değişimine uğrayan kelimeler ve söylenişi aynı olup anlam değişimine uğrayan kelimeler olmak üzere üç başlık altında incelendi ve kavram alanları belirlenmeye çalışıldı. Alanya yöresinin söz varlığını tespiti yönelik yapılan *Alanya Yöresi Söz Varlığı* adlı çalışmada söz konusu yöreye ait yazılı ve sözlü kaynaklardan kelimeler derlenerek DS'ye katkı oluşturulmaya çalışılmıştır. Nihayetinde Alanya ağızı sözlüğü olarak hazırlanan çalışmada yöreye dair 2017 sözcük ve 320 kalıp ifade tespit edilmiştir (Kaba, 2019: 55). Ek olarak çalışmada DS'de geçen fakat Alanya işaretli olmayan ya da yine DS'de geçen ancak Alanya ağızında anlamı farklı olan ve Alanya yöresinden kaynak kişilerden derlenerek elde edilen fakat DS'de yer almayan kelimeler verilmiştir. Söz konusu veriler ağız çalışmaları için önemli bir başvuru

¹ Söz konusu çalışmaya Nurettin Demir'in (1995) Alanya Ağızlarında Şimdi'nin Varyantları. Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten, (99-119) çalışmasından ulaşılabılır.

kaynağı olan DS'nin eksikliğinin tamamlanması yönünde yapılmış bir çalışmadır. Bunun yanı sıra Alanya (Antalya) Ağzından DS'ye katkılar adı altında yapılmış çalışmalar (Bulut, 2020) da mevcuttur.

Çalışmada tarama yöntemi ile 6 ciltlik DS içerisinde Alanya işaretli olan 350 kelime anlamı aynı söylenişi farklı, anlamı ve söylenişi aynı ve anlamı farklı söylenişi aynı olan kelimeler başlıkları altında değerlendirilmiştir. Bu üç başlıktan hiçbirine uymayan kelimeler de herhangi bir sözlükte yer almayan kelimeler başlığı altında toplanmıştır.

Anlamı Aynı Söylenişi Farklı Kelimeler

acımuk (I) 2: Çokça buğday tarlasında biten ve delice, karamuk da denilen ot ve tohumu (DS/I-50).

KBS/43 'acımık' çok sık dallı, acı ve fena kokulu bir yaban otu; BAS/19 'acımığ/acımih/acımık/acimuh/acımuk' pelemir; KL/6 'acımık' delice ve karamuk gibi ekin tarlalarında biten yabancı bitki.

ala ağız: Ara bozucu, boşboğaz, geveze, ikiyüzlü, dönek (DS/I-170-171).

TSD/17 'alaguz' fesatçı.

ala gabiş: Alaca karga (DS/I-186).

YTS/18 'alağarga' olarak geçmekte; 'alacağarga' saksagan; KL/36 'ala karga' kargagillerden kahverengi, siyah-beyaz alacalı, kanatlarında parlak mavi tüyler bulunan, iri gövdeli, ötücü orman kuşu, kestane kargası.

alaşav: Çeşitli renkler (DS/I-200).

YTS/18 'ala (II)' karışık renk; 'alaca' karışık renkli; OTS/27 'ala' 3. Ala, karışık renkli; ETS/23 'ala' 2. Elâ renkli (at), ala, alaca, rengarenk; TSD/17 'alaca' münafık; karışık renkli.

avgant: Üstü kapalı veya açık su yolu, ark, bahçe duvarlarında açılan su deliği (DS/I-380).

YTS/29: 'avgun' yer altındaki su yolu; ETDES/31 'avgın > avgun' duvarda suyun geçmesi için bırakılan delik veya üstü kapalı su yolu. (Ağızlarda yaygın olarak kullanılan bir kelimedir. Yerel olarak 'alın' biçimi de bulunur (-v- / -l- değişimi) (Farsça kökenli *avgün* kelimesinden geldiği belirtilir); TSD/46 'avgun' [Far.] yer altındaki su yolu; KL/87 'avgın' 1. yer altındaki su yolu; 2. Duvar dibinde suyun geçmesine mahsus delik.

avla (I): 2. Bahçelerin etrafına ağaç ve ince dallardan yapılan çit, engel (DS/I-387).

YTS/29 'avlağı (avla, avlağı)' çalidan yapılmış çit; OTS/44 'avlağı' avlu, ağaçlarla ve taşlarla çevrili yer; ETDES/32 'avlu' evin etrafında duvar ve çitlerle çevrilen yer; TSD/46 'avlağı' çalidan çit; KL/87 'avlu' (Yun. avli) [Ar. havl 'etraf, çevre' veya Türkçe 'ağıl' ile birleştirilmesi yanlıştır.] bir binanın ortasında, yanında veya çevresinde bulunan üstü açık, etrafı duvar, çit vb. ile çevrili yer, hayat.

börtleci: Gebe deve (DS/I-770).

TSD/97 'bortla-' deve yavrulamak; KL/161 'bortlak/burtlak' deve yavrusu.

çintmek (I): 1. Bir şeyi ufak parçalara bölmek, doğramak, kesmek (DS/II-1230).

DLT/620 'çert-' bir şeyin ucunu kırmak; YTS/68 'çırp-' kesmek; OTS/106 'çert-' 6. Bir şeyin ucunu kırmak; TSD/138 'çert-' bir şeyin ucunu kırmak; KL/224 'çentmek (çintmek, çitmek)' 2. (Salatalık, soğan gibi şeyleri) ufak ufak, diş diş doğramak.

edik (I): 1. Köylü çizmesi. 4. Yünden örülen, çok kısa konçlu çorap (DS/III-1664).

DLT/649 'etik/etük' ayakkabı, edik, çizme; KBS/407 'hedik' kara batmamak için ayağa giyilen kar ayakkabısı; çocuk ayakkabısı, örme terlik; ETS/175 'ötük' edik, ayakkabı; YTS/90 'edik/edük' koncu kısa çizme, konçlu mest; ETDES/158-1088 'edik' yumuşak ve renkli sahtiyandan yapılmış yarım konçlu lapçın; kısa çizme; 'çetik/çedik' örme terlik; OT/152-153 'etik/etük' mesh, çizme, pabuç, edik, ayakkabı, olarak geçer; TSD/188 'edik' kısa çizme; CL/50 'etük' çizme; KL/322-493 'edik' yumuşak ve renkli sahtiyandan yapılan yarım konçlu lapçın, koncu kısa çizme, konçlu mest; 'hedik' kara batmamak için ayağa giyilen, altı gönderle kaplı bir çeşit ayakkabı.

evedi: Acele, çabuk (DS/III-1803).

OT/224 'ivek' acele, aceleci; YTS/99 'evdi/ivedi' acele; TSD/210 'evedi' acele; KL/589 'ivedi' acele.

gıcık (II): 7. Çelimsiz, çok ufak (insan ve hayvan için) (DS/III-2026).

YTS/106 'giçi-kiçi' küçük; OT/272 'kiçi [kiçig, kiçik]' küçük, küçüklük; EUTS/109 'kiçig' küçük, ufak, genç; TSD/221 'gici [giçi]' küçük; KL/679 'kiçi' küçük.

govcu [gogçu]: Dedikoducu, söz götürüp getiren (DS/III-2109).

YTS/157 'kov [kovu]' arkadan çekiştirme, yermek; 'kovcu [kocı, kogucu, kovucu]' münafık, gammaz, kovlayıcı; OT/282 'kov-' arkadan çekiştirmek; KL/699 'kov/koğ/kovu/koğu' çekiştirme, yermek.

güney: Güney, güneş gören yer (DS/III-2225).

YTS/116 ‘güney’ güneşi hiç eksik olmayan yer, güneşe karşı olan yer; ETS/128 ‘kündümü’ güney; TSD/231 ‘güney’ güneşe karşı olan yer.

hammoz: Deniz balığı (DS/III-2268).

ETDES/211 ‘hanos’ denizlerde yaşayan bir balık.

hangırda: Nerede? (DS/III-2273).

OTS/181 ‘hamı’ hani, nerede; TSD/233 ‘handa’ nerede, nereye.

harana (I): 1. Tencere (DS/III-2283).

ETDES/211 ‘haranı’ kazan, büyük kazan, yerel ağızlarda *hereni* olarak da geçer; YTS/119 ‘hereni’ küçük kazan; TSD/234 ‘hereni’ küçük kazan; KL/498 ‘haranı/hereni’ kazan.

kırı: Eşek yavrusu, sıpa (DS/IV-2823).

OTS/267 ‘kırı’ yan, kenar, uç.

kuyruklu (I): Akrep (DS/IV-3021).

OTS/300-78 ‘kuyruğu örü’ akrep; ‘böyi’ akrep.

küpüç (II) [kübüç]: 1. Maşrapa (DS/IV-3043).

YTS/162 ‘küpecik [küpçük, küpecük]’ kavanoz, ufak küp; OTS/305 ‘küpçük’ küpecik, çömlek, küçük küp.

levlek: Levrek balığı (DS/IV-3075).

ETDES/352 ‘levrek’ eti beyaz, üzeri pullu, tadı güzel, iri bir deniz balığı; KL/742 ‘levrek’ beyaz etli, üzeri pullu, boyu 1 metreyi, ağırlığı 15 kiloyu bulabilen, avlanması çok zor, lezzetli ve makbul, iri kemikli balık.

menengiş [menekiş]: Çitlembik, sakızağacı (DS/IV-3162).

OTS/324 ‘meneviş’ 1. Bir dağ yemişi. 2. Çitlembik; YTS/165 ‘menengiş [meneviş, beneviş]’ çitlembik; TSD/395 ‘meneviş’ çitlembik; KL/796 ‘meneviş’ sakız ağacının yemişi, çitlembik; BAS/205 ‘menengiç’ 6 metreye kadar yükselebilen ve kışın yapraklarını döken bir ağaç veya ağaçlık.

mesdek [meset]: Kalın direk, mertek (DS/IV-3172).

ETDES/368 ‘mertek’ yapıda kullanılan dört köşe veya yuvarlak sırık; KL/803 ‘mertek’ 1. Kalın ve uzun dört köşe kereste. 2. Çatılarda veya damlarda kiriş yerine kullanılan ince uzun çam veya kavağ ağacı.

töhmekan [töymekan]: Semizotu (DS/V-3980).

ETDES/523 ‘töhmekan’ semiz otu; KL/270 ‘töhmekan’ semiz otu.

tülütombak [tülütopalak]: Şeftali (DS/V-4011).

TSD/593 ‘tülüg’ şeftali; baharat.

yağarmı [yargın (I)]: Sırt (DS/VI-4119).

ETDES/556 ‘yağrın’ kürek kemiği; YTS/242 ‘yağrın’ sırt, sırtın yukarı kürek kısmı; OTS/505 ‘yağrın’ sırt, sırtın yukarı kısmı; TSD/643 ‘yağrın’ sırt, kürek kemiği.

yeğni [yeyni 1]: 1. Hafif (DS/VI-4227).

ETS/257 ‘yengil/yenik’ hafif; OTS/520 ‘yenil’ hafif; YTS/254 ‘yenül [yünü]’ yeyni, hafif; DLT/966 ‘yenik’ her şeyin hafifi, hafif; TSD/678 ‘yegin [yeyni]’ hafif, yeğni.

zıynak: Kaygan, düzgün, parlak (DS/VI-4385).

ETDES/591 ‘zıypak/sıymak’ kaygan; KL/1388 ‘zıypak’ basılınca kayan, kaygan.

Anlamı ve Söylenişi Aynı Kelimeler

aba: 1. Abla, büyük kız kardeş (DS/I-3).

ETS/17 ‘aba’ 1. Abla. 2. Baba; KBS/44 ‘aba’ abla; CL/5 ‘aba/apa/ebe/epe’ 1. Ata; 2. Dede; 3. Nene; 4. Baba; 5. Anne; 6. Amca; 7. Hala; 8. Abi; 9. Abla; TSD/1 ana, nine; [Mog.] baba, ata [apa]; [Ar.] kalın kumaştan yapılmış şayak, yün esvab; ayı.

aka (I): 2. Ağabey, büyük kardeş (DS/I-135).

ETS/22 ‘aka’ büyük kardeş; OTS/25 ‘aka’ ağabey; EUT/9 ‘aka’ büyük kardeş, ağabey; YTS/14 ‘ağa’ olarak geçmekte: ağabey, büyük oğul, büyük erkek kardeş. 2. Baba, ata. 3. Efendi, büyük, amir; TSD/8 ‘aga’ [Mog.] ağabey [aka]; KL/15 ‘aga/aka’ 2. Büyük erkek kardeş.

ağaç delen: Ağaçkakan kuşu (DS/I-80).

YTS/15 ‘ağaçdelegen/ağaçdelen’ ağaçkakan.

arık (II): argaz 2: 1. Zayıf, cılız, sıksa (DS/I-316).

ETS/29 'arık' 3. Zayıf; OTS/35 'arığ' 6. Zayıf, düşkün; YTS/24 'arık (II)' zayıf, cılız; DLT/554 'arık' Oğuz ve Kıpçak lehçelerinde cılız; TSD/32 'arık' zayıf, cılız, yorgun; KL/65 'arık' 1. Zayıf, güçsüz, çelimsiz.

badırık (III): 2. İncir ağacının dibinden çıkan sürgünler (DS/I-468).

TSD/57 'badruk' kaçak [batur-uk].

bağda (I): 3. Kement, bağ, düğüm (DS/I-476).

YTS/34 'bağda' Güreşçi çelmesi, sarma; 'bağ' demet, bağlam; ETDES/41 'bağ' 3. Bağlam, deste, demet. (Kelime Eski Türkçede ba- şeklindedir; DLT/569 bā-: bağlamak; OTS/54 ba-: bağlamak, örmek, toplamak; 'bağla-' 1. bağlamak, demet yapmak; ETS/39 'bağ' bent, bağ, köstek; EUTS/30 'bağ' 1. Bağ, bent, köstek; TSD/58 'bagda' güreşçi çelmesi, sarma; KL/103 'bağda' çelme, güreşte sarma.

banadura: Domates (DS/I-515).

ETDES/48-49 'banadura/bandura' domates. İtalyanca 'pomodoro, pomodori'. Arapçanın ağızlarındaki 'bendôra, bandura, bandora, banadôrâye, banadura, bandôrat' (domates) biçimleri Türkçeden alıntıdır.

belen, beleñ (I): 1. Tepe, yüksek yer, üzeri yassı tepe, ufak tepe (DS/I-611).

YTS/42 'beleñ / bileñ' dağlık, sarp yer, dağ bel; TSD/76 'beleñ' tepe, sarp yer, dağlık; kolun ince yeri, bilek; KL/130 'belen' iki tepe arasında geçit verecek şekilde alçalan yer, dağ geçidi, bel.

bertilmek: İncinmek, burkulmak (DS/I-637).

ETS/46 'bertin-' yaralanmak, kendisini yaralamak; OTS/65 'bert-' yaralanmak, berelenmek; YTS/43 'bertil-' burkulup, incinmek; DLT/583 'bertin-' bertilmek; EUTS/39 'bärtäl-/birtälä-' yaralanmak, tahribetmek, yıkmak; 'bärtin-' yaralanmak, kendisini yaralamak; TSD/79 'bertil-' incinmek; oğuşturulmak; 'bertin-' berelenmek, yaralanmak; 'bertin-' burkulup, incinmek; yerinden oynamak; CL/359 'bertin-' genellikle 'bert-' olarak kullanılır, yaralanmak anlamına gelir; 'bertil-' 2. Burkulmak, incinmek.

bitik (I): 1. Yapışık, dolaşık, ekli, tüm, donmuş, katılmış (DS/I-710).

TDS/92 'bitik' bitişik.

bitnel: Verimli (DS/I-710).

YTS/48 'bitnel' mümbit, verimli; TDS/93 'bitnel' verimli, mümbit.

boynuz: Keçiboynuzu (DS/I-747).

TSD/100 'boynuz' boynuz; KL/164 'boynuz' 1. Bazı hayvanların başında bulunan, tırnak gibi bir maddeden, sert, sivri, kıvrık, bazan da çatallı çıkıntı.

buğ (I): 1. Buhar, buğu (DS/I-779).

DLT/598 'bū' buhar, buğu; YTS/51 'buğ (I)' buğu, buhar; OTS/78 'bu' 2. Buğ, buhar, buğu; ETS/54 'bū' buhar; TSD/104 'bu' buhar, buğu; 'bug' buhar.

bülüş: 2. Cıvcıv (DS/I-821).

YTS/54 'bülüş [bilüş, piliç]' piliç; ETDES/66 'bülüş' piliç; TSD/117 'bülüş' piliç.

çeç (I): 1. Savrulmuş samanından ayrılmış tahıl yığını (DS/II-1103).

OTS/104 'çeç-' dağılmak; YTS/64 'çeç [cec]' 1. Yığın. 2. Samanından ayrılmış tahıl yığını; ETDES/82 'çeç > çaç' harmanda dövülmüş ve savrulmuş buğday ve arpa yığını; TSD/134 'çeç' samanından ayrılmış tahıl yığını; KL/218 'çeç' tahıl yığını, hububat kümesi.

çıkı (I) 1. Bohça, çıkın (DS/II-1166).

DLT/621 'çığ-' yük, bohça vb. şeyleri bağlamak; YTS/66 'çıkı' çıkın, küçük bohça; OTS/108 'çıkı' çıkın, bohça; TSD/141 'çıkı' çıkın, bohça; KL/229 'çıkı' küçük bohça, çıkın.

çingı (I) [çinge]: Kıvılcım (DS/II-1178).

YTS/67 'çınkı [cınkı]' kıvılcım; TSD/143 'çınkı' kıvılcım; KL/231 'çingı/çınkı' kıvılcım, şerare.

çiğın [çiyin]: 1. Omuz (DS/II-1207-1208).

YTS/68 'çiğın [çigil]' omuz, omuz başı; OTS/111 'çiğın' (Moğ.) omuz, omuz başı, sırt; TSD/146 'çiğın [çigil]' omuz, omuz başı; CL/415 'çiğın/çikin' omuzun boyun ile omuz arasındaki üst kısmı; KL/234 'çiğın' omuz.

çokal (VII): Çaput, paçavra (DS/II-1257).

YTS/71 'çoçal [çuçal, çuçar]' eskiden savaşta atlara giydirilen zırhlı örtü ki bir çeşidini savaşçılar da giyerlerdi; OTS/113 'çoçal' zırh altına giyilen ipeksi hırka; ETDES/97 'çokal/çukal' eskiden savaşlarda giyilen demir gömlek; TSD/150 'çokal' zırh, örtü; KL/239 'çokal/çukal' eskiden savaşlarda giyilen ve özellikle atlara giydirilen zırh.

çömçe (I): 1. Kepçe, büyük tahta kaşık (DS/II-1284).

DLT/628 ‘çömçe’ Oğuz lehçesinde kepçe; OTS/114 ‘çömçe, çömçi, çömiş, çömüç’ kepçe, çömçe; ETDES/99 tahta kepçe; TSD/153 ‘çömçe’ tahta kepçe; CL/422 ‘çömçe’ kepçe.

dağdağan [dağın]: 1. Çitlembik ağacı ve meyvesi (DS/II-1324).

YTS/72 ‘dağdağan – ağacı’ karaağaç, çitlembik ağacı, ahlat ağacı; BAS/81 ‘dağdağan’ çitlembik.

daylak (I): 4. Deve yavrusu (DS/III1388).

YTS/73 ‘daylak’ yularsız, başıboş, salma deve ve at; OTS/444 ‘taylak’ deve yavrusu; TSD/162 ‘daylay [taylak]’ başı boş at.

devre (I): 1. Ters, aksi, yolunda olmayan, yanlış (insan ve iş hakkında) (DS/II-1444).

YTS/78 ‘devre’ yanlış; TSD/168 ‘devre’ yanlış; KB/278 ‘devre’ yanlış, ters.

dirgen: 1. Harmanda sapları yaymaya yarayan demir ya da tahtadan yapılmış ucu çatallı tarım aygıtı (DS/II-1515).

ETDES/112 ‘diğren > digren’ harmanda sapları yaymak için kullanılan çatal; YTS/78 ‘digren’ harmanda biçilmiş tahıl saplarını toplamaya yarayan aygıt, diren; TSD/172 ‘dirgen [digren]’ harman aleti; KL/289 ‘diren/dirgen’ harmanda demetleri kaldırmak, ot ve sapları karıştırmak ve yaymak için kullanılan, ucu ağaç veya demirden, iki, üç yahut dört dişli, çatal biçiminde, uzun ağaç saplı tarım aleti.

dizlik (III): 2. İç donu (DS/II-1532).

YTS/83 ‘dizlik’ belden diz kapağına dek bacağa giyilen giysi, kısa pantolon, potur; OTS/458 ‘tizlik’ dizlik; ETS/220 ‘tizlik’ dize korumak amacıyla geçirilen şey; TSD/174 ‘dizlik’ kısa pantolon; KL/294 ‘dizlik’ 2. Dize kadar inen üst giyeceği veya iç donu.

domalan (IV): Zehir (DS/II-1549).

ETDES/118 ‘domalan’ toprak içinde yetişen bir çeşit mantar. 2. Yer mantarı, keme. Birçok yerde yer elması olarak geçer. Bundan başka ‘zehir’ olarak da kullanılır; KL/299 ‘domalan’ yerden 10 - 20 santim derinde yumrular halinde yetişen, yenebilir askılı mantar, yer mantarı, domuz elması, keme; BAS/93 ‘domalan/dolaman’ keme.

doruk (II) [dorum (II)]: 3. Çam, ardıç, katran, köknar fidanı (DS/II-1565).

YTS/223 ‘doruk/toru’ (dori, tora, torı, toruk) 2. Ağaç tepesindeki körpe filiz; KL/300 ‘doruk’ dağ, ağaç gibi şeylerin en yüksek noktası, zirve, tepe.

döl (I): 1. Soy, soyun devamını sağlayan çocuk (DS/II-1575).

YTS/84 ‘döl’ 1. Yavru. 2. Nesil, soy; OTS/463 ‘töl’ 1. Döl. 2. Yavrulama zamanı; ETDES/149 ‘döl’ 1. Canlıların üremesi sonucu ortaya çıkan yeni birey veya bireylerin bütünü. 2. Yavru; TSD/177 ‘döl [töl]’ yavru; nesil, soy; CL/490 ‘tö:l (d-)’ nesil; KL/302 ‘döl’ 1. Canlıların üremesi sonunda ortaya çıkan canlı veya canlıların bütünü, soy, nesil, zürriyet, sulp. 2. Yavru [Özellikle inek, koyun, keçi vb. hayvanların yavrusu].

farda (I): 1. Ufak kilim ya da seccade (DS/III-1834).

YTS/101 ‘farda’ küçük kilim; TSD/215 ‘farda’ küçük kilim.

gayrı [garım]: Artık, bundan böyle (DS/III-1949).

OT/168 ‘gayr/gayrı’ başka, gayrı, -sız, siz; KL/404 ‘gayrı/gayrı’ 3. Artık.

geysi [gesi]: 1. Elbise, çamaşır vb. giyilecek şey (DS/III-2017).

YTS/105 ‘geysi/giyesi’ elbise, giyecek; ETS/119 ‘keysi’ giysi çamaşır; OT/263 ‘keyesi’ giysi; TSD/221 ‘geyese [geyesi, geyesü, geygi]’ elbise.

göğnümek (II): Yanacak derecede ısınmak, hafif sararmak (DS/III-2132).

YTS/110-158 ‘göyün- [göyne-, göynü- (I), gövün-, göyen-]’ yanmak; ‘köy (I)’ köz, kor, yanık; OTS/290-291 ‘köy-’ yanmak, yakmak; ‘köyne-’ için için yanmak, ateşten sararmak; TSD/227 göyin- [göyne-, göyni-, göynü-]’ yanmak; ‘göyün-’ için için yanmak.

gök (I): Olgunlaşmamış, ham (DS/III-2134).

YTS/108 ‘gök’ henüz başak çıkarmamış taze ekin; OTS/285 ‘kök’ 5. Taze, çiğ.

gömeç (I): Bal peteği (DS/III-2148).

YTS/108 ‘gömeç’ bal peteği, petek; TSD/225 ‘gömeç’ bal peteği; KL/428 ‘gömeç/gümeç’ bal peteği.

gücük (II), güdül (VI) 3: Kısa, bodur, gelişmemiş (DS/III-2209).

YTS/113 ‘güccük [güççük]’ küçük; OTS/302 ‘küçük’ küçük, ufak; TSD/229 ‘gücük [gicik]’ zayıf, kuvvetsiz, kısır.

helik (I): 1. Duvar örerken büyük taşların arasına, boşluklara konulan ufak taş parçaları (DS/III-2333).

YTS/118 'helik [halik, helük]' ufak taş parçası; ETDES/216 'helik' duvar örülürken büyük taşların arasına konulan ufak taşlar; TSD/234 'helik' taş parçası; KL/494 'helik' Ufak taş parçası, duvar örülürken büyük taşlar arasında kalan boşluklara sıkıştırılan küçük taşlar.

helke (I): 1. Su, süt vb. şeyleri koymaya yarayan, çoğunlukla bakırdan yapılan, bakraçtan büyük bir çeşit kova (DS/III-2334).

ETDES/216 'helke' bakraç, kova; YTS/118 'helke [helçek, helkeç, helki]' bakır tencere, bakraç; OTS/187 'helke'(Yun.) üstü kapalı, saplı tencere gibi bakır kap; TSD/234 'helke' [Rum] bakraç; KL/495 'helke' Genellikle bakırdan yapılan, bakraçtan büyük bir çeşit kova.

horata: 1. Şaka (DS/III-2409).

OTS/191 'horata eyle-' başkasıyla alay etmek, alaya almak; ETDES/220 'horata' alay, şaka, eğlence; dedikodu; söz. Eski kaynaklarda da alay, şaka, eğlence olarak geçer; YTS/119 'horata' alay, şaka, latife, eğlence; TSD/234 'horata' şaka, eğlence; söz; dedikodu; KL/513 'horata' alay, şaka, latife, eğlence.

ini (I): 1. Kayınbirader (DS/IV-2544).

OTS/216 'ini' erkek torun, küçük erkek kardeş, kocanın küçük erkek kardeşi. 2. Ön; YTS/128 'ini' küçük kardeş; ETS/109 'ini' küçük erkek kardeş, küçük; DLT/666 'ini' erkeğin kendisinden küçük kardeşi; EUTS/95 'ini' küçük erkek kardeş; TSD/256 'ini' erkek torun; küçük kardeş, erkek kardeş; CL/170 'ini' küçük erkek kardeş; küçük kardeş.

ipar: Yüksek dağların kar tutmayan yerlerinde yetişen bir çeşit dikenli otun, kurusa bile kokusu uzun zaman gitmeyen sarımtırak çiçekleri, misk, amber (DS/IV-2546).

ETDES/236 'ipar' yüksek dağların kar tutmayan yerlerinde yetişen bir çeşit dikenli otun, kurusa bile kokusu uzun zaman gitmeyen sarımtırak çiçekleri, misk, amber; DLT/972 'yıpar' misk; OTS/2174 'ipar' misk; ETS/259 'yıpar' misk, koku, rayiha, ıtır; EUTS/294 'yıpar' misk, koku, rayiha, ıtır; TSD/696 'yıpar [yıpar]' misk.

ipezen: Kıldan yapılan ip, sicim (DS/IV-2546).

ETDES/236-170 'ipezen [erpeden]' yünden veya keçi kılından yapılan sicim.

irkilmek (I): 1. Halk toplanmak (DS/IV-2553).

OTS/218 'irkil-' toplanmak, çoğalmak, birikmek; YTS/129 'irkil-' 1. Birikmek, toplanmak, yığılmak; DLT/667 'irkil-' toplanmak; TSD/260 'irkel-' toplanmak; çekinmek; duraklamak; KL/570 'irkil-' toplanmak, çoğalmak.

kargın (I): 1. Suların çoğalarak taşmış, kabarmış durumu (DS/IV-2660).

ETDES/263 'kargın' 1. Eriyen karların oluşturduğu akarsu; 2. Karla karışık yağın yağmur; TSD/287 'kargın' 1. Eriyen karların oluşturduğu akarsu; 2. Karla karışık yağın yağmur.

karıklı (I): 1. Buğday, arpa ve çavdar karışımı (DS/IV-2662).

OTS/241 'karık' karılmış katışmış; YTS/139 'karıklı' karıştırılmış, karışık; TSD/288 'karıklı' karıştırılmış.

kekre [keklikotu]: 1. Yaprakları acı olan bileşikgillerden bir çeşit yaban ot (DS/IV-2725).

OTS/255 'kekre' 2. Develerin yediği acı bir ot; DLT/700 'kekre' develerin yediği acı bir bitki; EUTS/104 'kākṛā' ilaç olarak kullanılan bir bitki; TSD/306 'kekre' develerin yediği acı bir ot; KL/651 'kekre' (Eski Türk. 'kekre' develerin çiğnediği acı bir ot) Tadı dili buracak derecede hafif acımsı ve ekşimsi olan; BAS/169 'kekre' dikensiz, çok yıllık ve otsu bir bitkidir. Çiçekleri pembe, kırmızı ve nadiren beyaz renklidir.

kırı: Eşek yavrusu, sıpa (DS/IV-2823).

TSD/323 'kırı [kırık]' eşek yavrusu, sıpa.

kodak (I) [koduk (I) 2]: 2. Yavru katır (DS/IV-2897).

YTS/154 'kodak [koduk]' sıpa; OTS/277 'koduk' eşek sıpası; TSD/340 'kodak' sıpa.

koyak (I): 1. Bir ucu dağda son bulan kapalı boğaz, iki dağ, tepe arasındaki boşluk, vadi (DS/IV-2942).

OTS/283 'koyak' konak darısı; ETDES/317 'koyak' 1. Vadi; 2. Karalarda akarsu aşındırmasıyla oluşmuş, bir yöne doğru eğimli, uzunluğuna çukurluk; 3. Dağlar ve kayalıklarda oluşmuş doğal çukur; YTS/157 'koyak [koyah]' vadi, dere; DLT/733 'koyak' akdarı; TSD/352 'koyak' vadi, dere; dokunaklı, hazin; darı.

kürtün (II): 1. Palan, semer (DS/IV-3048).

ETDES/345 'kürtün' eşek, katır gibi yük hayvanlarına vurulan semer; YTS/163 'kürtün' içi otlarla doldurulmuş palan; OTS/305 'kürtün' eyer keçesi.

küymek (I): 1. Gözlemek, beklemek (DS/IV-3057).

EUTS/124 'küy-' yanmak, köymek; OTS/307 'küy-' mühlet, vade; YTS/163 'küy-' beklemek, sabretmek; çevreyi gözetlemek; TSD/389 'küy- [küd-]' beklemek, çevreyi gözetlemek.

lök (I): 1. Erkek deve (DS/IV-3090).

ETDES/355 'lök' bir tür erkek deve; YTS/164 'lök' tek hörgüçlü deve; OTS/313 'lök' 1. yedi yaşındaki deve. 2. Asil, iyi cins deve; TSD/391 'lök' iyi cins deve.

menevrek (I): Kıldan dokunmuş şalvar (DS/IV-3163).

ETDES/366 'menevrek' kıldan dokunmuş şalvar. Anadolu ve Balkan ağzlarında benevrek şekli de kullanılır.

öğrek (IV): 4. Kısırak, beygir sürüsü (DS/V-3319).

ETDES/396 'öğrek' at sürüsü, yılık; YTS/178 'öğrek' sürü, at sürüsü; TSD/428 'öğrek' sürü, at sürüsü.

ögür (II): 1. Aynı yaşta olanlar, yaşıt. 3. Birbirine benzeyen, aynı türden olan (DS/V-3323).

ETDES/396 'ögür' 1. Sürü. 2. (yaşça) birbirine yakın, yaşıt, birbirine alışık. 3. Öğrenmiş, alışmış. 4. Arkadaş, eş; YTS/178 'ögür' eş, birbirine alışmış olan (canlılar); OTS/366 'ögür' 1. Mağara. 2. Birbirine

alışık olan hayvan; ETS/176 'ögür [ügür]' sürü, tavla; EUTS/148 'ögür' hara, sürü; TSD/429 'ögür' sürü, bölük; eş, birbirine alışmış olan, arkadaş; hüngür hüngür, böğüre böğüre.

öl (I): Toprağın nemi, tav (DS/V-3330).

OTS/367 'öl' yaş, taze; 'öl ol-' ıslanmak, nemlenmek; ETS/177 'öl' 1. Yaşlılık, rutubet, ıslaklık. 2. Ölme; YTS/179 'öl' yaşlılık, nem, rutubet, toprak tavi; DLT/786 'öl' çiy; EUTS/150 'öl' yaşlık, rutubet, ıslaklık; TSD/432 'öl' ıalak, nem; taze, yağ; bataklık; temel.

ölet: 1. öldürücü hastalık salgını, kıran (DS/V-3333).

OTS/367 'ölet' 1. İnsanların ölümü. 2. Cansız, camit nesne; YTS/179 'ölet [öled]' salgın halindeki ölüm, kırgın, kıran; ETDES/399 'ölet' öldürücü hastalık salgını, kıran; TSD/432 'öled' salgın halindeki ölüm.

palatır (II): Pencere (DS/V-3385).

ETDES/407 'palatır' pencere.

payam (I): Badem (DS/V-3416).

OTS/375 'payam' badem; ETDES/413 'payam' badem; TSD/448 'payam [bayam]' badem.

pür (I): 6. Çam, ardıç, ladin ağaçlarının iğne gibi ince yaprakları (DS/V-3496).

YTS/186 'pür [püren]' Kimi ağaçlarda, yapraklardan sonra ayrı olarak süren ince yaprak; OTS/377 'pür' dolu; EUTS/159 'pür' [bür] tomurcuk; ETS/59 'bür' tomurcuk; TSD/451 'pür' ince yaprak.

seleñ (I): 1. Ses, gürültü (DS/V-3577).

ETDES/455 'selen' ses, haber, bilgi, sava.

siğle [sikle]: Kova (DS/V-3634).

ETDES/464 'sikle [siğle]' kova.

sin (I): Ölü gömülen yer, kabir (DS/V-3639).

EUTS/203 'sin' 1. mezar. 2. Vücut, uzuv; ETS/198 'sin' 1. mezar. 2. Vücut, uzuv; OTS/406 'sin' 1. Yazılı mezar taşı. 2. Şahıs. 3. Put. 4. Boy, vücut; YTS/200 'sin (I)' mezar, kabir; DLT/819 'sin' mezar; TSD/489 'sin' mezar; vücudun azaları, vücut, ceset; put; bir ölçü çeşidi; şekil, biçim, kıyafet.

sivişmek (I): 1. Kaçmak, sıvışmak (DS/VI-4701).

TSD/490 'siviş- [siviş-]' sıvışmak, görünmeden kaçmak, kaybolmak; OTS/407-411 'siviş-' sıvışmak, kaçmak; 'siviş-' kimseye sezdirmeden kaçmak.

soku (I): 2. Dibekte, havanda dövme işini yapan tokmak (DS/V-3661).

DLT/827 'soku [sokku]' dibek; ETDES/470 'soku' taş dibek; YTS/201 'soku [sokı]' 1. Taş dibekğin tokmağı. 2. Havan, büyük taş dibek; OTS/412 'soku' havan; TSD/493 'soku' havan; dibek tokmağı.

somun (I): 1. Fırın ekmeği (DS/V-3665).

OTS/412 'somun' somun, çörek; YTS/202 'somun' fırında pişmiş, mayalı, kabarık, buğday ekmeği; ETDES/471 'somun' yuvarlak ve şişkin ekmeği; TSD/493 'somun' [Rum.] kabarık buğday ekmeği.

sömürmek: Hepsini birden bitirmek, silip süpürmek (yiyecek içecek için) (DS/V-3681).

YTS/203 'sömür-' bir şey bırakmamak üzere yemek ya da içmek, iştahla yemek; DLT/832 'sömür-' (su, süt vb. şeyleri) içine çekmek; OTS/414 'sömür-' 1. Sömürmek. 2. Yutmak; TSD/499 'sömür-' sömürmek, emerek iştahla yemek.

söykenmek (I) [sökenmek]: 1. Uzanmak, yatmak, yaslanmak (DS/V-3685).

OTS/415 'söyken-' sırtını dayamak; YTS/204 'söyken-' dayanmak; TSD/499 'söyken-' yaslanmak, dayanmak.

susak (I): 1. Ağaçtan oyulmuş su kabı, ağaç maşrapa (DS/V-3701).

OTS/418 'susak' su kabı, kova; YTS/207 'susak' tahta kova, su kabı, maşrapa, çomça; ETDES/476 'susak' ağaçtan oyulmuş su kabı; DLT/836 'susgak' Karluk, Kıpçak ve göçebelerin tamamının dilinde kendisiyle su vb. şeyler alınan nesne; 'susık' kova; TSD/504 'susak [susgak]' maşrapa; CL/856 'susık' kova.

süksün (I): 1. Ense (DS/V-3709).

OTS/420 'süksün' omuz başı, dal; YTS/207 'süksün' boyun kökü, ense; ETDES/477 'süksün, sügsün' ense.

süsmek (I): 1. Toslamak, boynuz vurmak (DS/V-3727).

OTS/422 'süsmek' 1. Süsmek, boynuzlamak; YTS/208 'süsmek' sivri bir şeyle dürtmek, hayvan boynuzu ile vurmak, boynuzlamak; DLT/843 'süsmek' süsmek.

tetir (I): Yeşil ceviz kabuğu, nar vb. bitkilerin bıraktığı durağan boya lekesi (DS/V-3901).

ETDES/510 'tetir' 1. Cevizin yeşil kabuğu ve yaprağı. 2. Yeşil ceviz kabuğu, nar vb. bitkilerin bıraktığı durağan boya lekesi; OTS/451 'tetir' Arap devesi; TSD/548 'tetir' iğrenç; cevizin yeşil kabuğu.

tirgemek: Bir sıraya dizmek (DS/V-3939).

TSD/559 'tirke-' ard arda sıralamak.

tirik (I): Sincap (DS/V-3940).

ETDES/514 'tirik' sincap; TSD/559 'tirik' diri canlı; derme, deriş, toplanan vergi; sincap.

topak (I) [topa (I)]: 1. Yuvarlak, küre biçiminde (DS/V-3964).

YTS/222 'topak [topaç]' yuvarlak, toparlak, top gibi; ETDES/517 'topak' yuvarlak biçimde olan nesne, toparlak; TSD/571 'topak' yuvarlak.

töhmekan [töymeken]: Semizotu (DS/V-3980).

ETDES/523 'töhmekan' semiz otu; KL/270 'tühmeken' semiz otu.

tuman (I): 1. Don, şalvar (DS/V-3991).

ETDES/526 'tuman [duman, tuban]' don, şalvar; TSD/581 'tuman' duman; pehlivan kisveti, don.

tutma (I): 1. Hizmetçi, uşak, işçi (DS/V-4002).

YTS/226 'tutma' hizmetçi, işçi, uşak; DLT/904 'tutma' sandık; TSD/588 'tutma' sandık; hizmetçi, işçi.

türe (I) [türene (I)]: Görenek, gelenek (DS/V-4015).

YTS/227 'türe [töre]' âdet, usul, kural, örf, görenek, yasa, kanu, ayin; OTS/471 'türe' din, âdet, gelenek, örf; TSD/595 'türe' kural, örf; CL/531 'türe (törü, törö)' geleneksek, alışılmış, yazılı olmayan kurallar şeklinde açıklanmaktadır.

unarmak: Onarmak, düzeltmek (DS/V-4041).

YTS/231 'unar-' onarmak.

uylaşmak (I): Uzlaşmak, anlaşmak (DS/VI-4052).

YTS/234 'uylaş-' birbiriyle uyuşmak, uzlaşmak; TSD/621 'uylaş-' birbiriyle uyuşmak, uzlaşmak.

ürün (I): 1. Otlakta, dağda, yerinden koparılmadan kuruyup kalmış ot (DS/VI-4073).

YTS/236 'ürün' 1. Mahsul, kır otu; TSD/631 'ürün' beyaz; mahsul; süt.

ütmek (I): Oyunda, kumarda kazanmak (DS/VI-4081).

YTS/236 'üt- (II) [ut-]' 1. Yenmek, oyunda kazanmak; DLT/925 'ut-' yenmek, galip gelmek; OTS/483 'üt-' ütmek, yenmek; ETS/237 'ut-' utmak, yenmek; EUTS/268 'ut-' 1. Utmak, yenmek, kazanmak, galebe çalmak.

ETDES/556 'yaka' 3. Kıyı, kenar, yan; OTS/505 'yaka' 2. Deniz kıyısı, ırmak kenarı. 3. Taraf, yan; TSD/644 'yaka' kıyı, taraf, yan, sınır, uç; aksi yön, karşı; elbise yakası; yakın, bitişik; reis, şef, iktidar; ücret, kira bedeli; CL/898 'yaka' kenar veya sınır.

yansılamah, yansılamak [yanşanmak 2]: Sözü yineleyerek alay etmek (DS/VI-4175).

YTS/246 ‘yansılmak’ 1. Taklit etmek. 2. Karşı gelmek, karşılık vermek; TSD/654 ‘yansıla-’ taklit etmek.

yanşah, yanşak: 1. Geveze, densiz, yersiz konuşan (DS/VI-4175).

OTS/510 ‘yanşak’ 1. gürültücü, 2. Geveze; YTS/246 ‘yanşak’ Çok sözlü, boşboğaz, geveze; DLT/949 ‘yanşak’ geveze, hezeyan şeklinde çok konuşan; TSD/654 ‘yanşak’ tatsız; geveze.

yayvan (I): Ağzı geniş, yayvan kap (DS/VI-4216).

TSD/676 ‘yayvan’ yayvan, yayılmış.

yeğni [yeyni 1]: 1. Hafif (DS/VI-4227).

KL/1347 ‘yeğni’ hafif.

yetiz: 1. Tamam (DS/VI-4260).

TSD/684 ‘yetiz’ tam, mükemmel; geniş; keskin.

yitik (I): Kayıp (DS/VI-4283).

DLT/978 ‘yitmek’ yitmek, kaybolmak; YTS/259 ‘yitmek (I)’ kaybolmak, zayi olmak, yok olmak; OTS/526 ‘yitig’ kayıp, zayi; ETS/260 ‘yitik’ kayıp; EUTS/299 ‘yitilmek’ kaybolmak; TSD/698 ‘yitik’ keskin, bilenmiş; kaybolan şey, kayıp; CL/889 ‘yitük’ kayıp, başıboş.

yoşumak: 6. Usanmak, soğumak (DS/VI-4302).

YTS/262 ‘yoşu-’ yıpranmak, yorulmak, zayıf düşmek, kuvvetini kaybetmek; TSD/708 ‘yoşı-’ yorulmak, yıpranmak; ‘yoşu-’ fışkırarak akmak.

yüklü (I): Gebe (DS/VI-4330).

YTS/266 ‘yüklü [yükli]’ gebe, hamile; OTS/536 ‘yüklü [yükli]’ hamile; TSD/722 ‘yüklü’ gebe.

yüksünmek (II): 1. Kiskanmak (DS/VI-4330).

YTS/266 ‘yüksün- [yüksin-]’ 2. Kiskanmak; OTS/536 ‘yüksün-’ yüksünmek; TSD/722 ‘yüksün- [yüksin-]’ yük saymak; kıskanmak.

yülümek: 2. Yolmak, koparmak (çiçek, meyve vb. için) (DS/VI-4332).

OTS/536 ‘yülü-’ 1. Tıraş etmek. 2. Kesmek; YTS/266 ‘yülü-’ tıraş etmek, saç ve sakalı kazımak; TSD/722 ‘yüle-’ tıraş etmek.

zıbın: 7. Mintan (DS/VI-4366).

ETDES/590 ‘zıbın/zıibun’ kundak çocuklarına iç çamaşırı olarak giydirilen, ince pamukludan kısa ve kollu giysi; YTS/269 ‘zıibun [zıbın/zubun]’ 1. Vaktiyle kaftan altına giyilen pamuklu yelek, hırka, mintan. 2. Entari.

zılgıtlamak (I) [zırgıtlamak]: Döverek ya da azarlayarak gözdağı vermek (DS/VI-4370).

ETDES/590 ‘zılgıt’ korkutma, çıkışma, tehdit.

Anlamı Farklı Söylenişi Aynı Kelimeler

aba: 1. Abla, büyük kız kardeş (DS/I-3).

YTS/13 1. Ana, anne. 2. Nine, anneanne; OTS/17 1. Anne. 2. Büyükbaba, büyük amca, baba. 3. Ayı; DLT/538 1. Tibet dilinde baba; CL/5 ‘aba/apa/ebe/epe’ 1. Ata; 2. Dede; 3. Nene; 4. Baba; 5. Anne; 6. Amca; 7. Hala; 8. Abi; 9. Abla; TSD/1 ‘aba’ ana, nine; [Mog.] baba, ata.

cili: 2. Yeni doğmuş keçi yavrusu (DS/II-966).

OTS/94 ‘cili’ demirden halka; TSD/123 ‘cili’ demir halka.

çünge: Keser (DS/II-1308).

OTS/114 ‘çönge’ kesmez (bıçak); YTS/71 ‘çönge [çöngi]’ gücünü yitirmiş, zayıf, görevini yapamaz duruma gelmiş, küntleşmiş; TSD/156 ‘çünge [çöngi]’ kesmeye, kör.

çörtlen (I) [çörtlen]: 1. Pınar veya damdan su akıtan ağaç veya teneke oluk (DS/II-1294).

YTS/71 ‘çörleñ’ su oluğu, çörtlen; ETDES/101 ‘çörtlen’ bir damın sularını dam çevresindeki oluklardan alıp akıtan ağaç oluk; TSD/154 ‘çörleñ’ su oluğu.

davulbaz: 1. Davlumbaz (DS/II-1382).

YTS/73 ‘davlunbaz, tavlunbaz’ davul, kös.

çor (V): 1. Çam kabuğu (DS/II-1270).

OTS/114 ‘çor’ 3. Sarılğan bitki; TSD/151 ‘çor’ sarılğan (bitki).

engin (I): Değer ve fiyatı düşük olan şey (DS/III-1754).

YTS/95 ‘engin’ çukur, alçak yer; TSD/198 ‘engin’ çukur, alçak yer.

gocunmak: 1. Sakınmak, çekinmek, kaçınmak (DS/III-2090).

TSD/223 ‘gocun- [koçın-]’ alınmak, huylanmak.

gölük (I): 6. Hayvan yavrusu (DS/III-2145-2146).

YTS/108 'gölük' eşek, beygir gibi yük hayvanı; OTS/286 'kölük' 3. Yük ve binek hayvanı; DLT/736 'kölük' yük hayvanı; EUTS/115 'kölük' yük hayvanı; ETDES/160 'gölük' yük hayvanı; 'gölük' eşek, at, yük hayvanı.

hışır (IV): 1. Nemli toprak (DS/III-2377).

ETDES/217 'hışır' olmamış meyve (daha çok kavun karpuz için kullanılır).

ılkı (I): 4. Keçi (DS/IV-2473).

YTS/121 'ılkı [ılkı, yılı, yılık]' 1. Hayvan. 2. At sürüsü; OTS/ 'ılgı' 2. At sürüsü; ETDES/227-574 'ılkı [yılık]' at sürüsü; TSD/237 'ılkı' at sürüsü; hayvan.

ilistir: 2. Küçük el leğeni (DS/IV-2528).

ETDES/232 'ilistir' kevgir; TSD/252 'ilistir' [Rum.] kevgir.

izbe: Yüklük altındaki dolap (DS/IV-2576).

ETDES/243 'izbe' basık, loş, kuytu (yer); OTS/225 'izba' izbe, izbe oda.

kabalak (II): Tepe (DS/VI-4529).

TSD/269 'kabalak' serpuş, başlık; YTS/133 'kabalak' serpuş.

kak (V) : 3. İncir reçeli (DS/IV-2600).

ETS/115 'kak' kurutulmuş et veya meyve, nesne; OTS/234 'kak' 1. Taş üzerinde olan ve su toplanan göz gibi çukur, göl; 2. Koşuda geri kalan at; 3. Pastırma; 4. Kaz çeşidi; 5. Kurumuş, kuruyan her şey; 6. Dilim, parça; YTS/134 'kak (I)' 1. Elma, armut, kayısı gibi meyvaların kurusu; 2. Kadit, kurutulmuş et; DLT/677 'kak' kayısı, erik, şeftali gibi meyvelerin yarısı; kurutulmuş herhangi bir şey; çukurdaki su birikintisi; TSD/274 'kak' meyva kurusu, kurumuş nesne, kuru; kuru göl yatağı, çukur, su birikintisi; kurutulmuş et.

kapsa (I): Çitten ya da aralıklı çakılan tahtalardan yapılmış bahçe kapısı (DS/IV-2636).

OTS/239 'kapsa' sandık, tabut, kutu; TSD/283 'kapsa' sandık, tabut, kutu.

karsanba (IV): Kalın (DS/IV-2669).

YTS/140 'karsanba' lüzumsuz, kaba saba; TSD/290 'karsanba' lüzumsuz, kaba saba.

kenek: Oyunda verilen peşin sayı, avans (DS/VI-4547).

TSD/309 'kenek' kova.

kırı: Eşek yavrusu, sıpa (DS/IV-2823).

OTS/267 'kırı' yan, kenar, uç; TSD/323 'kırı [kırık]' eşek yavrusu, sıpa.

koçaş (II): Kötü (deve için) (DS/IV-2895).

ETDES/309 'koçaş [koçaş]' arabacı; YTS/154 'koçaş' arabacı; TSD/339 'koçaş [koçu]' arabacı.

koyak (I): 1. Bir ucu dağda son bulan kapalı boğaz, iki dağ, tepe arasındaki boşluk, vadi (DS/IV-2942).

OTS/283 'koyak' konak darısı; ETDES/317 'koyak' 1. Vadi; 2. Karalarda akarsu aşındırmasıyla oluşmuş, bir yöne doğru eğimli, uzunluğuna çukurluk; 3. Dağlar ve kayalıklarda oluşmuş doğal çukur; YTS/157 'koyak [koyah]' vadi, dere; DLT/733 'koyak' akdarı; TSD/352 'koyak' vadi, dere; dokunaklı, hazin; darı.

kuman (I): İbrik (DS/IV-2999).

DLT/746 'kumgan' güğüm, ibrik; TSD/372 'kumgan' kova; ibrik; güğüm.

kuru (II): Arı kovanı (DS/IV-3012).

YTS/161 'kuru [kırı]' 1. Kara, toprak, yer. 2. Boş, faydasız, nafile. 3. Boş, eli boş, mahrum. 4. Yalnız, sade; TSD/376 'kuru' daima; kuru; boş, faydasız, mahrum; yalnız.

küymek (I): 1. Gözlemek, beklemek (DS/IV-3057).

EUTS/124 'küy-' yanmak, köymek; OTS/307 'küy-' mühlet, vade; YTS/163 'küy-' beklemek, sabretmek; çevreyi gözetlemek; TSD/389 'küy- [küd-]' beklemek, çevreyi gözetlemek.

mancılık (I): 1. Çiçekinciri (DS/IV-3119).

YTS/165 'mancılık (I)' Mancılık; 'mancılık (II)' hereni de denilen büyük bakır kap.

mır (II): Değiş tokuş (DS/IV-3187).

TSD/396 'mır' bal.

mücessem: Oyali kadın başörtüsü, yemeni (DS/IV-3228).

OTS/336 'mücessem' cisimlenmiş.

örün (I): Yağ, yoğurt, süt vb. (DS/V-3356).

TSD/441 'örün' saç örgüsü; yer, mevki.

partal (VIII): Bağ, bostan ve bahçelerde dört direk üzerine kurulan ve yatılabilen çardak (DS/V-3404).

TSD/448 'partal' işe yaramaz (eşya).

potuk (II) [potak (I) 1]: 2. Manda yavrusu (DS/V-3477).

ETDES/428 ‘potuk’ deve yavrusu; YTS/186 ‘potuk’ tavşan yavrusu; TSD/450 ‘potuk’ deve yavrusu, tavşan yavrusu.

sağrak (II): Tahıl ölççeği, şinik (DS/V-3516).

YTS/189 ‘sagrak [sugrak]’ kadeh, bardak, sürahi, maşrapa, tas; OTS/389 ‘sagrak’ 1. Emziksiz uzun boğazlı su kabı. 2. İçki kadehi, kadeh; DLT/799 ‘sagrak’ içmek için kullanılan çamçak ve kadeh; TSD/456 ‘sagrak’ ağaçtan yay kabı, sadak; tas, kadeh, su kabı.

seki (I): 1. Toprak üstündeki yükseklik, doğal set (DS/V-3570).

ETDES/453 ‘seki’ ormanlık, kayalık yerlerde merdiven basamağı biçiminde düzlük. 2. Toprağın kayıp akmasını önlemek için çekilen duvar. 3. Merdiven, merdiven basamağı; YTS/195 ‘seki (I) [sekü]’ yerden biraz yüksek sedir, peyke şeklinde oturacak yer; TSD/472 ‘seki’ dükkan; sedir; merdiven, merdiven basamağı; at, eşek ve sığırların ayağında bileğe kadar olan aklık.

OTS/400 ‘sendire-’ 1. Sendelemek, iki tarafa sarsılarak yürümek; 2. Saçma sapan konuşmak; YTS/196 ‘sendere- [sendire-]’ sendelemek, sarsılmak; TSD/473 ‘sendere- [sendire-]’ sendelemek.

sıtmak: 2. Öd patlamak, korkmak (DS/V-3623).

ETS/199 ‘sıt-’ 1. Kırmak, sıkıp çıkarmak. 2. Tükürmek; TSD/485 ‘sıt-’ patlamak, kırılmak; yatmak; kırıp ufatmak; tükürmek; sıkıp çıkarmak.

teker (I): Dikiş makarası (DS/V-3865).

YTS/218 ‘teker’ tekerlek, daire; TSD/541 ‘teker’ tekerlek, daire.

teleme (V): Hastalık sonrası iyileşme dönemi (DS/V-3871).

TSD/542 ‘teleme’ maya ile kestirilmiş süt, tuzsuz peynir; yumuşak.

tokurcun (V): 1. Dam kıyısı (DS/V-3953).

YTS/221 ‘tokurcun [dokurcun, tokurcın]’ 1. Ekin demetlerinden yapılan yığın. 2. Yirmi dört haneli bir tahta üzerinde dokuz taşla oynanan bir oyun; OTS/460 ‘tokurçin’ satranca benzer bir tür oyun; TSD/567 ‘tokurcun’ dokuz taşla oynanan bir oyun; ekin demetlerinden yapılan yığın.

uş (II): Kötü (DS/VI-4046).

TSD/617 ‘uş’ böyle, işte; bu, şu; şimdi; ancak; gibi; uç; akıl; ağaç, boynuz gibi şeylerin özü.

yalah, yalak (I): 4. Çukur yer (genellikle kazılmış) (DS/VI-4136).

OTS/506 ‘yalak’ 1. Toprak çanak. 2. Köpeklere özgü yalak; TSD/646 ‘yalak’ yemlik.

yalkı (II): 5. Tek tüfek (DS/VI-4149).

TSD/649 ‘yalkı’ kağrı tekerleği.

yanıç (II): İçine ispanak, peynir ya da yumurta konularak sacda pişirilen bir börek çeşidi (DS/VI-4169).

TSD/654 ‘yanıç’ yan yan, yana doğru.

yoymak (II): 3. Yerine uymamak, tutmamak (DS/VI-4303).

YTS/263 ‘yoy- [yuy- (II)]’ silmek, imha etmek, izale etmek, bozmak; ETS/262 ‘yoy-’ saklamak, gizlemek.

yozmak (II): 1. İsteğinden caymak, bir şeyden soğumak (DS/VI-4305).

TSD/708 ‘yoz-’ çok akmak; yayılmak, dağılmak, aşmak; yellenmek.

yöntem (I): 1. Uygun (DS/VI-4309).

yöş (I): 2. Gölge (DS/VI-4313).

OTS/531 ‘yöş’ yön, hedef; TSD/711 ‘yöş’ yön, hedef.

Çalışmada Kullanılan Mevcut Sözlüklerde Karşılığı Bulunamayan Kelimeler

acı ekşi: 2. Limon (DS/I-45).

akıda: 1. Helva, şeker, pekmez. 2. Çoğu kaynatmak suretiyle akideleşmiş şeker, pekmez, koyu pekmez. 3. Pekmezele karıştırılmış incir (DS/I-150).

alaçakır: 1. Yarı olgunlaşmış sebze veya meyve çokça domates ve karpuz hakkında. (DS/I-180).

albermek: Getirmek. (DS/I-208)

balçı: Testi (DS/I-501).

batak (II): 2. Maşrapa (DS/I-568).

batı yeli: Karayel (DS/I-571).

beladan: Çınar ağacı (DS/I-606).

bisel, bisel: 1. Az bir zaman, bir an (DS/I-703).

boğartlak (I): Yeni çıkan başak (DS/I-723).

boydah, boydak: 1. Yükü olmayan yaya (DS/I-745).

boz canavar: Kurt (DS/I-749).

bozalak (II): Ötleğen kuşu (DS/I-749).

- börnekeş:** Piç (DS/I-770).
cibil (III): Küçük bir cins yaban ördeği (DS/II-955).
cil (I): 1. Hasır örülen ot (DS/II-964).
cille (II) Üstü toprak ile örtülmüş küçük ve alçak ev (DS/II-967).
culfalık: Dokuma aygıtı (DS/II-1012).
çekem (I): 1. Su yollarını yapan ve su işlerinden anlayan kimse (DS/II-1110).
çıkla (I): 1. Sade, arı, yalnız (DS/II-1167).
çitak (III): 1. Kavgacı, huysuz kimse (DS/II-1192).
çingil (II) [çitil (III)]: Küçük bakraç (DS/II-1227-1228).
çitimik [çitinni]: Meyvelerin bir dalda çok sıkışık olarak bulunması (DS/II-1245).
çivlik (I): 2. Kümes (DS/II-1249).
çiyelemek (II): Toplamak (DS/II-1250).
çokalı: Toprak tencere, çömlek (DS/II-1259).
çotum: Kalça (DS/II-1275).
çögre: Çitlenbik (DS/II-1280).
çutka: Keser (DS/II-1305).
çülek (I): Turfanda çıkan sebze (DS/II-1307).
dakınco: Pipo (DS/II-1331).
davdallamak: Başı dönmek, şaşırarak (DS/II-1379).
dedirgin etmek: Rahatsız etmek, huzurunu kaçırmak, üzme (DS/II-1398).
dekiş dekiş: Keçileri çağırma ünlemi (DS/II-1407).
delikli: Süzgeç, kevgir (DS/II-1412).
dendene (IV): Parçalanmış, delik deşik olmuş kaplar (DS/II-1420).
dıki, dıkıcık: Biraz, bir parça, azıcık (DS/II-1455).
dıyrak buğday: Uzun, kırmızı renkli, nemden az etkilenen bir buğday çeşidi (DS/II-1475).
difir otu: Yonca (DS/II-1482).
dilli damak (II): Söğüt, kavak gibi ağaçların ince dallarından, kamıştan yapılan bir çeşit düdü (DS/II-1496).
dingil (I) [dingili (I)]: Tepe, uç, doruk (DS/II-1503).
diterme: Çarık sırmı (DS/II-1525).
dombuluş: Altı aylığa kadar deve yavrusuna verilen ad (DS/II-1552).
donulmak: Donmak (DS/II-1562).
dutraç: Bakraç, maşrapa vb. (DS/II-1613).
dürtelemek [dürtelemek]: Dürtüp durmak (DS/II-1635).
endeği (I) [endirde]: 1. Yanında, yanındaki, yakınındaki (DS/III-1744).
endeki (I) [ende]: 1. İşte, orada (DS/III-1745).
engire [enki]: Oradaki, yanındaki, yakınındaki (DS/III-1755).
eşgermek (I): 1. Ses vermek (DS/III-1791).
eşsemene: Kertenkele (DS/III-1795).
evram: Yulaf (DS/III-1813).
eyva: Evet (DS/III-1827).
gabalak (I): Tepe (DS/III-1883).
gaman: Güzel (DS/III-1906).
gebik (I): Taze incir (DS/III-1957).
gedeği: 2. Ahır (DS/III-1965).
gedey: 2. Kiler. 3. Ahır (DS/III-1966).
geis: Doğudan esen rüzgâr (DS/III-1971).
gelinyemişi: 1. Sarı papatya (DS/III-1982).
gemb: Tırtıl (DS/III-1985).
gen (I): 2. Ham araziden açılmış, hiç işlenmemiş, sürülmemiş tarla (DS/III-1988).
ger (I): 1. Karnı, bacağı, burnu ya da kulakları beyaz ile siyah arası renkte olan keçi, eşek vb. hayvanlar (DS/III-1993).
gevgille: Çürük ceviz (DS/III-2010).
gırcdamak: Sıçramak, hoplamak (DS/III-2028).
göbet (III) [göbette (II)]: Orman ya da çalılık kesilerek açılan tarla (DS/III-2117).
göbre: Gübre (DS/III-2117).
gök ala buğday: Kırmızı ve iri olan buğday (DS/III-2135).
gözleği [gözlek (I) 1]: Gözetleme yeri (DS/III-2182).
gözlek (II): Sabah (DS/III-2182).

- guda (II)**: Öfke (DS/III-2187).
güdüil (II): 2. Küçük toprak testi (DS/III-2214).
gümlü: 2. Yağ testisi (DS/III-2222).
gümük (I): Ucu küt, sivriliğini kaybetmiş şey (DS/III-2223).
gün yağmuru: Güneş varken yağan iri damlalı yağmur (DS/III-2232).
habık: Korkak (DS/III-2247).
hamaz (I) [hamazevi]: Hortum, kasırga (DS/III-2264).
harbi (I): Sürülmemiş, işlenmemiş toprak (DS/III-2286).
harpušta: 2. Evlerin önüne yapılan tahta saçak (DS/III-2294).
hebil (IV): Çakı (DS/III-2324).
heleç: İncir pestili (DS/III-2331).
heleş: Pekmeze yapılan bir çeşit tatlı, reçel (DS/III-2331).
herpişte: Deniz kıyılarındaki ince sazlar (DS/III-2347).
heyva (I): Evet (DS/III-2355).
hırlak (III): Bir çeşit öküz hastalığı (DS/III-2371).
hoynu (I): 5. Doğrulama, gerçekleştirme edatı (DS/III-2422).
ılkıdır (II): İnce (DS/IV-2474).
ımık (I) [ımıklık I]: 2. Bulutlu, durgun hava (DS/IV-2475).
ımrğa (I) [ımrğı (I)]: Körpe, taze (DS/IV-2476).
ımirge: Küçük filiz (DS/IV-2477).
ıncak (I): Armağan (DS/IV-2478).
ikili (II): Ortak, kuma (DS/IV-2516).
ilâğaç: Portakal büyüklüğünde güzel kokulu bir çeşit kavun (DS/IV-2518).
ilas: Et kesmeye yarayan bir çeşit bıçak (DS/IV-2519).
ilik (IV): Küçük sepet (DS/IV-2524).
ilikce [ilikçe]: Aşlamak için dişi incir ağacına asılan erkek incir (DS/IV-2525).
ilime (I): Çahılar arasındaki dar yol, keçi yolu (DS/IV-2526).
irez (I): 1. Tahıla karışan delice tohumu (DS/IV-2550).
iskenet: Asma çardağı (DS/IV-2557).
işkillenmek: Alınmak, içerlemek (DS/IV-2564).
kabış (III): İşçi, hizmetçi (2584).
kapaıtu [kapaltı]: Polis ve jandarma karakolu (DS/IV-2634).
kaştarmak: Yönetmek, kayırmak, korumak, bakmak (DS/IV-2682).
kayalık: 1. İkiyle yedi yaş arasındaki dişi deve (DS/IV-2697).
kayıt (II) [kayt]: 1. Araç, eşya (DS/IV-2702).
kepe (II): 1. Zayıf (DS/IV-2746).
kepiç (II): Posta (DS/IV-2749).
kıdık (III): Sepet, küçük ve dar el sepeti (DS/IV-2787).
kıkl [kıkklı]: Tavuk, kaz, ördek ve kuş yumurtası (DS/IV-2792).
kılçar (I): 2. Kıldan yapılmış kumaş (DS/IV-2795).
kıltır: İncir, incir dizisi (DS/IV-2800).
kıstır (II) [kıskıç (I)]: Pantolon (DS/IV-2845).
kışlakçı: Sürekli olarak yazlıkta oturan kimse (DS/IV-2847).
kirinci [kipinci]: 2. İki, üç yaş arasındaki erkek ya da dişi deve (DS/IV-2879).
korut: Bir, iki yaş arasında erkek keçi yavrusu, oğlak (DS/IV-2795).
kosak (II): Gevşek toprak (DS/IV-2931).
kösmek (III): 1. Ağacı eğmek, devirmek (DS/IV-2975).
kumbar: 2. Kasaplık hayvanların kalın bağırsağı (DS/IV-3000).
kuzluk (I): Kuzu ve oğlak barındırılan küçük ağıl (DS/IV-3023).
kürnek (III): Toprak altındaki karınca vb. hayvanların yuvası (DS/IV-3047).
macar (I): Küçük taneli kırmızı buğday (DS/IV-3099).
maldan: 3. Eğik ve dar yerlerde toprağı genişletmek için yapılan setler (DS/IV-3113).
mancır (II): Taştan yapılmış yayla evi (DS/IV-3120).
mantırıç: Mart inciri, firenkinciri (DS/IV-3127).
mardavul: 2. Küçük taneli yabanıl üzüm (DS/IV-3129).
mehbez [mehmez]: Kadınların başlarına örttükleri örtü, yazma (DS/IV-3151).
mihtan [mihtan]: Arpa, buğday ve çavdarı birlikte öğüterek yapılan karışık un (DS/IV-3183).
mızkıdır: Cılız, sıksa, çelimsiz (DS/IV-3197).

- miniyet:** 1. Pişirilecek ekmeğin hamurlarının konulduğu göz göz tahta kalıp (DS/IV-3202).
muhara: 2. Baca (DS/IV-3218).
munar (II) [muhar]: Pınar, çeşme (DS/IV-3220).
mümlü: Gelincikçiçeği (DS/IV-3229).
münnet: Ev temeli (DS/IV-3230).
ofruk: 1. Suyun toprağı oyduğu yer (DS/V-3268).
opuk: Kopmuş kaya parçası (DS/V-3287).
otlakçı: Başkalarının sırtından geçinen, bir şeyi parasız ve emeksiz elde eden (DS/V-3296).
ögürsüz: 1. Eşsiz, yalnız hayvan (DS/V-3325).
öksün: Odunundan sarı boya çıkarılan bir çeşit çalı (DS/V-3328).
ölgülü: 1. Ölüsü olan, yaşlı (DS/V-3333).
ötlenmek: Bağırarak, ses çıkarmak (DS/V-3360).
özlen (I): 1. Su kaynağı (DS/V-3374).
pardı (IV): 4. Parça (ağaç, odun, kereste vb. şeyler için) (DS/V-3398).
pasaf (III): Yalan (DS/V-3405).
pataz (I): 1. Avuç (DS/V-3411).
pekmezkefi: Kula ile doru arasında bir at donu (DS/V-3424).
peşni: Yelek (DS/V-3438).
portlak (II): 1. Deve yavrusu (DS/V-3472).
pufurtma: Üçetek giysi (DS/V-3484).
saldan: Kızılımsı renkte büyük bir ağaç (DS/V-3525).
saplicatinton: 1. Patlıcan (DS/V-3544).
saytaş: 4-8 cm kalınlıkta, iki yanı düz, bir metre karelik dört köşe taş (DS/V-3563).
sayvant: 1. Ağıl, mandıra (DS/V-3563).
selibelen: Ova ortasındaki tepeden geçen yol (DS/V-3578).
sendiremek (I): Söylenen sözü yinelemek (DS/VI-4684).
seyarma: Küçük leğen (DS/V-3597).
sırıncımak (II): Hasta acıya dayanmak (DS/V-3618).
sin (II): Etek, etek ucu (DS/V-3639).
sofuç: Havan (DS/V-3656).
söküntü (I): 3. Kirizma (DS/V-3678).
sömek (I): 1. Taneleri alınmış mısır koçanı (DS/V-3680).
suluzırtlak (I): Limon (DS/V-3695).
su silmesi: Ağzına dek, tepeleme dolu, dolusu (DS/VI-4711).
süblüğü: Çaydanlık ve testi ibiği (DS/V-3706).
sülbük: İbrik emziği (DS/V-3709).
şende: O, orda (DS/V-3762).
şepe (I): 1. Çiğ (DS/V-3763).
şimşek (II): Öküzlerin başında görülen bir hastalık (DS/V-3781).
şınnek: Şımarık (DS/V-3782).
takıç (II): 2. Kadınların giydikleri çevresi altın ve gümüşle süslü bir çeşit fes (DS/V-3809).
takkalı (I): Uzun gagalı, sarı tüylü bir çeşit kuş (DS/V-3812).
tefek: 1. Asma (DS/V-3860).
tenike (I) [teneke 2]: 1. Kadın donu (DS/V-3882).
tırın (III): Köy evlerinin yanındaki otsuz, kıyısı çevrili bahçe (DS/V-3922).
tırtleşki: Bir çeşit limon (DS/V-3927).
timli: Sapsız çakı (DS/V-3935).
tirmis: Yabani bakla (DS/V-3941).
topana (I): Bıçak (DS/V-3965).
topuz arpa: 1. Başağı dört ya da beş sıralı iyi cins arpa (DS/V-3968).
tuluş (I): Fırtına (DS/V-3991).
tülütonton: Bamyaya (DS/V-4012).
uşkartmak: Abartmak (DS/VI-4047).
üğürtmek (III): Yeni çıkan filiz (DS/VI-4063).
ülübü: 2. Börülce (DS/VI-4066).
üsbeke [üzenke]: Kesinlikle (DS/VI-4074).
yağdırın: Yağmur getiren lodos yeli (DS/VI-4121).
yaka (I): 1. Yan, yön (DS/VI-4129).

yalancıkçeği: Erguvan ağacı ve çiçeği (DS/VI-4141).
yunah, yunak: 1. Çamaşır yıkanan yer, çamaşırılık (DS/VI-4321).
yüve: Başıboş, sahihsiz hayvan (DS/VI-4337).
zeklenmek (zevklenmek): Alay etmek (DS/VI-4309).

SONUÇ

Batı Grubu ağızları içerisinde değerlendirilen Alanya ağızı, DS'de 350 kelime ile temsil olunmaktadır. Buna nispeten yerel çalışmalara da bakıldığında bu sayının nicelik olarak yeterli olmadığı görülmektedir. DS'de yer alan 350 kelime 11 farklı sözlükten kontrol edilmiştir. Sözlükler içerisinde yer alan VIII-XVI. yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı adlı çalışma Orhun, Uygur, Karahanlı, Harezmi, Kıpçak, Çağatay ve Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış 100'e yakın eser taranarak bu eserlerdeki Türkçe kökenli kelimeler bir araya getirilerek oluşturulmuştur. Çalışmada taranan sözlükler bağlamında DS'de Alanya işaretli kelimelerin ses, yapı ve anlam açısından değişimleri irdelenmiştir. Bu kelimelerden yöre ağızında kullanılan ve geçmişten günümüze anlamı ve söylenişi aynı olan 93, anlamı farklı söylenişi aynı olan 42, anlamı aynı söylenişi farklı olan 26 kelime tespit edilmiştir. Bu kelimeler içerisinde birden fazla başlık altına giren kelimeler de yer almaktadır. Yöreyle ait olduğu tespit edilen ve buna ek olarak tarihsel seyri izlenen kelimelerin dâhil oldukları kavram alanları ise şöyledir: eşya ve alet adı 69, hayvan adı ve hayvanlarla ilgili 50, bitki adı ve bitkilerle ilgili 45, doğa ve doğa olayları ile ilgili 25, insan ve insan ilişkileri ile ilgili 25, yiyecek adı ve yiyeceklerle ilgili 22, tarımla ilgili 19, ölçü ve şekil ile ilgili 18, mekânla ilgili 16, duygu, his ile ilgili 4, vücutla ilgili 4, eğlence ile ilgili 4, hastalıkla ilgili 3, zamanla ilgili 2, renk adı olan 1, argo kullanım 1 ve fiil olan 33 kelime mevcuttur.

Yazarlık Katkısı

Çalışma tek yazarlı bir çalışmadır.

Etik Kurul Beyanı

Çalışma doküman incelemesine dayalı bir çalışma olduğundan etik kurul onayı gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

- Aksan, D. (2015). *Türkçenin Sözcük Dağarcığı*. Ankara: Bilgi Yayınları.
 Boeschoten, H. (1991). Aspects of Language Variation. *Turkish Linguistics Today*, 150-193.
 Bulut, S. (2020). Alanya (Antalya) Ağızından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar. *The Journal of Academic Social Science* 8(111), 117-144.
 Caferoğlu, A. (1959). Die Anatolischen und Rumelischen Dialekte. *PhT 1*, 239-260.
 Demir, N. (1995). Alanya Ağızlarında Şimdinin Varyantları. *TDAY-Belleten*, 99-114.
 Kaba, O. (2017). Alanya Ağızı Söz Varlığı, (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi), (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Emine Atmaca), Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
 Karahan, L. (2014). *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*. Ankara: TDK Yayınları.

KISALTMALAR

- BAS: Türkçe Bitki Adları Sözlüğü (Prof. Dr. Turhan Baytop, TDK Yayınları, Ankara 2007)
 CL: An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish (Sir Gerard Clauson, Oxford 1972)
 DLT: Dîvânü Lugâti't-Türk (Ahmet Bican Ercilasun-Ziyat Akkoyunlu, Ankara 2015)
 DS: Derleme Sözlüğü (TDK Yayınları, Ankara 2009)
 ETDES: Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü (Hasan Eren, Ankara 1999)
 ETG: A. Von Gabain'in Eski Türkçenin Grameri (Mehmet Akalın, Ankara 2000)
 ETS: Eski Türkçe Sözlük (Fuzuli Bayat-Minara Esen Aliyeva, İstanbul 2008)
 EUTS: Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü (Ahmet Caferoğlu, Ankara 1968)
 KL: Misalli Büyük Türkçe Sözlük/Kubbealtı Lugati (İlhan Ayverdi, Seçil Ofset, İstanbul 2010)
 OTS: Orta Türkçe Sözlük (Fuzuli Bayat, İstanbul 2008)
 TSD: VIII.-XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı (Dr. Burhan Paçacıoğlu, Ankara 2006)
 YTS: Yeni Tarama Sözlüğü (Cem Dilçin, Ankara 2009)